

dományosan tárgyilagos vizsgálatát. Amíg ez nem bontakozik ki, addig azt lehet csinálni, hogy az ember bírálja a tankönyv túl kategorikus megfogalmazását, amely tagadja a szabályozás minden lehetőségét, de hogy mi a valóság, mire képes a burzsoá állam és mire nem, azt pedig nem tudjuk megmondani. Ha arra a következtetésre jutnánk, hogy a nagyon mély válságokat ki lehet küszöbölni, ettől a marxizmus nem dőlne össze.

A vita bizonyítja a legvilágosabban, hogy igen nagy szükség van egy közgazdasági társaság létrehozására. A gondolatot már három évvel ezelőtt felvetettük. Most eléggé megérett.

V. 22. Az ankét második része

BIRÓ GERD: A második ötéves terv irányelveinek kidolgozásánál figyelembe vették-e már a XX. kongresszusnak azt a tanulságát, hogy nagy mértékben előtérbe kerül az életszínvonal emelkedése. Tudjuk, hogy a reálbérek egy főre eső emelkedését összesen 25 %-kal irányoztuk elő, és szó volt arról, hogy mind a Szovjetunióban, mind a többi népi demokráciában ez az előirányzat magasabb. Ugyancsak szó volt arról, hogy számos kapitalista országban, a második világháborút követően rendkívül komoly elnyomorodás volt tapasztalható, ugyanakkor most vannak kapitalista országok, ahol ennek az elnyomorodásnak egy része visszamegy. Példa erre Franciaország, ahol a második világháborút követő években jelentős elnyomorodás volt. Úgy néz ki, hogy ezt nem vesszük eléggé tekintetbe második ötéves tervünk irányelveinek kidolgozásánál, nem vettük eléggé tekintetbe, hogy hadiversengés helyett egyre inkább előtérbe kerül a gazdasági versengés, nemcsak az ipari kapacitás, hanem az életszínvonal terén is. Ismeretesek problémáink. Antos elvtárs³¹ arra a kérdésre, nem lehetne-e nagyobb mértékben emelni az életszínvonalat, azt válaszolta, hogy nincs meg a mezőgazdasági termelési fedezet erre. Felvetném a kérdést, nem, lehetne-e a mezőgazdasági árutermelésnek azt a részét, amelyre elsősorban szükség lenne az életszínvonal nagyobb arányú emeléséhez, az állattenyésztést és az ehhez szükséges takarmánybázist az előirányzottnál nagyobb mértékben emelni. Ha a reálbérek nagyobb mértékben emelkednek, akkor nem a kenyérgabona, hanem a zsír és hússzükséglet emelkedik jobban. Nem lehetne-e ezt az előirányzatot nagyobb mértékben emelni olymódon, hogy néhány más helyen csökkentjük a beruházásokat? Gondolok elsősorban a szénbányászatra. Világos, hogy a munkaigényes gépipart, vegyipart olyan mértékben kell fejleszteni, ahogyan a terv előír-

nyozza, de sokkal kevésbé világos az, hogy miért kell a szénbányászatot ilyen nagymértékben, 32 %-kal fejleszteni, amikor tudjuk, hogy minden tonna kitermelt szén után emelkedik az önköltség. Importált bányafával termelünk, ugyanakkor elégetjük azt a szenet, amelynek rendkívül kicsi kalóriaértéke a vegyiparban jobban hasznosítható lenne.

Hónapok óta beszélünk az idegenforgalom emeléséről. Ugyanakkor a szálloda-kapacitás felét sem éri el a háború előttinek. Ennek ellenére csak 25 %-kal irányoztuk elő a szállodai kapacitás fejlesztését, ami azt jelenti, hogy a második ötéves terv végén, tizenhat évvel a háború után, még lényegesen alacsonyabb lesz a szállodai kapacitás, mint a háború előtt.

A Statisztikai Hivatal nyújtson nagyobb segítséget a közgazdászoknak abban, hogy tájékozódhassanak az ország kérdéseiben – az adatok nyilvánosságra hozatalával. Felmerül a kérdés, mit tett ezen a téren a Statisztikai Hivatal? A Szovjetunióban olyan messzire mentek, hogy az új Büntető törvénykönyv a gazdasági kémkedés fogalmát is megszünteti. Ebből is érthető az az irányzat, hogy a gazdasági számok túlnyomó része ma már nem tekinthető bizalmasnak. Ugyanakkor még ma is rendkívül nehéz hozzájutni ezekhez a számokhoz.

RÉVÉSZ GÁBOR: Az ötéves terv irányelveinek összefüggéseivel kapcsolatban meg kell mondanom, hogy nem stimmelnek a számok. A nemzeti jövedelem a tervezet szerint 42 %-kal nő, ugyanakkor a felhalmozás aránya 29 %-ról 22 %-ra csökken. Az össz fogyasztás 34-35 %-os emelkedésével, a reálbér 25 %-kal emelkedik, ugyanakkor az áruforgalom 35 %-os emelkedéséről beszél.

TIHANYI LAJOS: Mi biztosítja szervezeten, hogy az országokban száz és száz helyen óriási buzgalommal folyó viták és az ebben elhangzott javaslatok, amelyek nem a helyi problémákra vonatkoznak, eljutnak az illetékesekhez és döntés történik? Szabó elvtárs azt a választ adta, hogy igyekszik biztosítani, hogy a reálbérek emelkedése nagyobb legyen. A reálbérek emelkedése politikai és hitelkérdés. Az irányelveknek ki kellene mondaniok, hogy a reálbér emelkedésének évről-évre egyenletes mértékben kell történnie. Itt van a cikkek minősége. Az irányelvek szerint javítani kell, de ez a megállapítás teljesen általánosságban mozog. Le kellene szögezni, hogy az iparban a minőség javítását tervszámokkal kell biztosítani. Például a pneumatikok futási idejénél számszerűen kellene kimondaniok a javítás szükségességét, de mindenütt meg kell szabni típusonként.

A külkereskedelem, népgazdaságunk rentabilitása döntő mértékben az export-import jó intézésétől függ. Ugyanakkor az export-import területén nincs az újítási és találmányi rendelethez hasonló rendelet. Ha valaki javaslatot tesz, hogyan lehet az importot csökkenteni, ezt elfogadják, és X tárcsa behozatala egy újítási javaslat folytán csökken, de ugyanezért a megtakarított összegért bányamozdonyt hoznak be, a külkereskedelem azt mondja: semmiféle megtakarítás nincs, relatív a megtakarítás, nem jutalmazom. Vagy az történik, hogy kiszámolják – a valutaárfolyamok titkosak – hogy mi jár az újítónak, és fizetnek valamit. Az újítómozgalom óriási fejlesztő erő és éppen ezen a döntő területen nem tud kellőképpen érvényrejutni. Ki kellene mondani, hogy a javaslattevőt nem jutalom, hanem meghatározott összeg illeti meg, továbbá, hogy ez a díj egyformán megilleti abszolút és relatív megtakarítás esetén is. Betekintési és fellebbezési jogot kellene biztosítani ezen a területen. Be kellene venni az irányelvekbe, hogy közérthető egyértelmű rendeletekkel biztosítani kell mindazoknak a díjazását, akik külkereskedelmünket akár az export fokozásával, akár az import csökkentésével segítik. A külkereskedelem sokszor hoz be olyan terméket, amelyet hazailag sokkal olcsóbban tudnánk gyártani. El kellene érni, hogy a külkereskedelem az illetékes szakterületek legszélesebb fórumai előtt vitassa meg legkomolyabb problémáit.

Itt van az árrendszer kérdése. A gyakorlati életben az ember sokszor találkozik lehetetlen árakkal. A cikkek ára nem mindig azonos az értékkel. Sokkal magasabb árat állapítottunk meg olyan cikkeknel, amelyekből hiány van, hogy a fogyasztást visszaszorítsuk. Olyan cikkeknel is előfordul az értéktörvénytől való eltérés, amelyekből nincsen hiány. Egyik üzemünkben azt javasolták, hogy oldószerként foltbenzin helyett középbenzint használjanak, a kettő lényegileg azonos termék, azonos költséggel, tehát nem jelent hasznót a népgazdaságnak, hogy mit használnak. Hasznos volt azonban a vállalatnak, amely másfél milliót takarított meg, miután a forgalmiadó-kulcs igen nagymértékben különbözik. Ugyanakkor a népgazdaság semmiféle nyereséget nem kapott. Felül kellene vizsgálni az árrendszert és kiküszöbölni a hibákat.

GYÖRFFY SÁNDOR: Meg akarjuk mondani őszintén, hogy Szabó elvtárs válaszai nem elégítettek ki bennünket. Az alapvető kérdés az volt: nem lehetne-e nálunk is, mint a többi népi demokráciában 30 %-kal emelni az életszínvonalat. Ez a 30 % annál is inkább felmerül, mert nálunk a 25 % is a legkevesbé látszik megalapozottnak. Csehszlovákia pl. az életszínvonal 30 %-os emelését a fogyasztási cikkek a kiskereskedelmi forgalom 50 %-os emelésével óhajtja biztosítani. Mi

pedig a 25 %-ot a kiskereskedelmi forgalom 35 %-ával, tehát nálunk 10, Csehszlovákiában 20 pont a különbség. Az az alapkérdés merül fel, hogy a többi népi demokrácia terveit figyelembe véve nem lehetne-e valamit javítani az arányokon, mindenekelőtt a beruházások arányain és a kiskereskedelmi forgalom, a fogyasztási cikkek arányán, illetőleg ennek érdekében nem lenne-e lehetséges a mezőgazdasági termelés előirányzatainak, a B szektor³², a könnyűipar előirányzatainak bizonyos emelése. A beruházások összegét nemigen lehetne növelni, mert 80 milliárd is elég feszítettnek tűnik. Lehet azonban változtatni az elosztáson. Ha a nehézipar fejlesztését 29 helyett 25 milliárddal is biztosítani tudnánk, a könnyűiparnál két milliárd beruházással már 25 %-kal tudnánk emelni a termelést, egy harmadik milliárddal már el lehetne érni a 135 százalékot. Ugyanez a kérdés merül fel a mezőgazdaságnál is. Lengyelországban az irányelvek először az életszínvonal emelésében 25 százalékot írtak elő. A vita során annyi javaslat érkezett be, részint tartalékok feltárására, részint módosításokra, hogy 25 helyett 30 százalékot lehetett betervezni. Jó lenne követni ezt a lengyel példát.

Hruscsov elvtárs arról beszélt: nincs szükség arra, hogy a népi demokratikus országok a nehézipar minden ágát fejlesszék, a szocialista tábor léte megteremti a feltételeket ahhoz, hogy jelentős anyagi eszközöket szabadítsanak fel a mezőgazdaság és a könnyűipar fejlesztésére, és ezen az alapon egyre inkább kielégíthessék anyagi és kulturális életszükségleteiket. Nem lehetne-e a XX. kongresszus szellemét nálunk is egy kicsit jobban érvényesíteni? Ha a többi népi demokráciák terveit tanulmányozzuk, azt látjuk, hogy egy kicsit jobban érvényesítik. Erre annál is inkább szükség van, mert az első ötéves terv idejéből ismeretesen rossz tapasztalataink vannak. Tudjuk, hogy a megelőző ötéves terv időszakában a SZU-ban 45 %-kal emelkedett az életszínvonal, Csehszlovákiában, az NDK-ban, Bulgáriában 30-35 %-kal, nálunk pedig mint ismeretes, mindössze 5 százalékkal emelkedtek a reálbérek. Hogyan néz ki ez az összefüggés magyar-csehszlovák viszonylatban? 1949-ben, ha a magyarországi életszínvonalat 100-nak vesszük, a csehszlovákiai legminimálisabb számítással is 120-ra volt tehető. 1955-re ez az arány már így módosul: 105-150 és 1960-ra 130:190 lesz. Ez nem felel meg annak az alapvető törvényszerűségnek, amely kell hogy jellemezze a szocialista táboron belül az egyes országok közötti életszínvonal-különbség kiegyenlítődének általános törvényszerű tendenciáját.

Csak sajnálni lehet, hogy a második ötéves terv vitájánál a III. kongresszus idevonatkozó megállapításai nem eléggé kerülnek szóba sem a Szabad Nép-ben, sem a Társadalmi Szemlében, sem a Közgaz-

dasági Szemlében. A III. kongresszuson arról volt szó, hogy meg kell kezdeni az aránytalanságok felszámolását a magyar gazdasági életben. Az aránytalanságok teljes, vagy részleges felszámolásáról van szó a referátumban. Felvetődik a kérdés: nem nőnek-e az aránytalanságok például az ipar és a mezőgazdaság vonatkozásában, vagy a nehézipar és a könnyűipar vonatkozásában? A B szektor fejlesztése időnként meghaladja az A szektort – mondotta Rákosi elvtárs. Azóta kiderült, hogy ez túlzásnak minősíthető, bár erre is van példa. A 60-40 százalék arány az aránytalanságok csökkentését, vagy inkább növelését jelenti-e? Ezen annál is inkább lehetne változtatni, mert 1-2 milliárdnak a nehéziparból a könnyűiparba való átvitelével 58-46-ra lehetne változtatni az arányt.

A mi irányelveink nem tartalmazznak olyan részletes utalásokat, mint a csehszlovák, vagy az NDK irányelvek. Ha a termelési kedvet valóban fel tudnánk fokozni a munkásosztályban és a dolgozó parasztságban, nem 30, hanem 35 %-os életszínvonal-emelést is el lehetne érni, persze most a legdöntőbb kérdés az arányok kérdése. Öt év alatt a lakosság összesen nyolcmilliárd Ft békekölcsönnel járult hozzá a felhalmozási alaphoz. Ennek nemzetgazdasági szinten a tízszerese a nyolcvan milliárd. Joggal merül fel a kérdés, hogy mire költjük a milliárdokat? Az első ötéves terv idején sok szó esett arról, hogy ne együk meg a jövőnket, azt a tyúkot, amely a jövőben majd aranytojáást fog tojni³³. Úgy gondolom, hogy azt a tyúkot mi nem ettük meg. Most nemcsak az aranytojásokkal, hanem a rendes tojásokkal is problémák vannak, 300 napból jó ha 60 napon át lehet tojáást kapni a Közértben. Tyúkjá válogatja. Vannak olyan tyúkok, amelyek rendes és aranytojáást is tojnak, de úgy látszik vannak olyanok is, amelyek egyiket sem tojnak.

Magyarország az alumínium hazája. Nem tudom teljesen megérteni, hogy alumíniumtermelésünket, alumíniumiparunkat miért csak 45 százalékkal fejlesztjük, ugyanakkor a nyersvasat 165 százalékra. Mi az oka annak, hogy a szocialista táboron belül mi fejlesztjük legjobban a nyersvastermelést, a Szovjetunió csak 152 százalékra, Csehszlovákia csak 146 százalékra. Siroky elvtárs³⁴ rámutatott arra, hogy egyes elvtársak úgy kerülgetik a HUKO (az ő Sztálinvárosuk)³⁵ kérdését, mint a macska a forró kását, ez nem helyes. Utána elmondja, hogy ezt nem érdemes tovább építeni, mert csak részben van hozzá Csehszlovákiának saját nyersanyaga. Kiderült, hogy a vasérctelepek nem tudják megfelelően ellátni saját nyersanyaggal. A kohászati termelés távlati tervének kidolgozásakor túlbecsülték szükségességét, és a HUKO építésével kapcsolatban gazdasági veszteségek állnak ugyan elő, de hozzáteszi: helytelen

volna azokhoz a hibákhoz, amelyeket a HUKO építésekor elkövettünk, további komoly hibákat fűzni.

Ha a szocialista tábornak hengerelt acélban hiánya van, mi az oka annak, hogy olyan országra nyomják nagyobb mértékben a kohászatot, ahol nincs vasérc, és olyan országra pedig, ahol van vasérc, nem ilyen arányban?

Az alumíniumtermelés fokozásának gátja a villamosenergia-hiány. Nem értem teljesen, hogy a villamosenergia fejlesztést miért 154 százalékkal tervezzük, ugyanakkor, amikor a Szovjetunió 188 százalékkal, és mindenütt sokkal magasabbra tervezik az egy főre eső villamosenergia mennyiségét. Csehszlovákia és a Szovjetunió is kétszeresen túl fogja haladni Magyarországot 1960-ra. Miért csak 25 %-kal tervezzük emelni a kőolajat, amikor a Szovjetunió 91 %-kal, holott ez nem igényel olyan mértékű beruházást, mint a szénbányászat? Vagy itt van a cement kérdése. Mi 158 %-kal, a Szovjetunió 245 %-kal vette tervbe. A cementnek lakásépítési szempontból központi jelentősége van, sőt igen fontos a dolgozó paraszt szempontjából is. Mi az egy főre eső cementtermelést 180 kilóra emeljük, ugyanakkor a Szovjetunió 280-ra, a Német Demokratikus Köztársaság 280, Csehszlovákia 310-re. Vagy itt van a műanyagok kérdése. Látszólag nagy előrelépést teszünk, 480 százalékot tervezünk, ugyanakkor az egy főre eső termelés nálunk 1,1, Csehszlovákiában 4,1, az NDK-ban 6,2 kg. Nem lehetne-e ezen javítani a csehszlovák és a német fejlettebb ipar segítségével?

Csehszlovákia 29 %-kal növeli a pamutszövetek gyártását, sokkal többel, mint mi. Ugyanez áll a selyemszövet termelésre. A cipőgyártást mi csak 116 %-kal tervezzük, nálunk egy főre 1,6, a Szovjetunióban 2,3, Csehszlovákiában 5,1 pár cipő jut.

A termelékenység kérdése is felmerül. A vaskohászat fejlesztésére azért van szükség, hogy gépiparunkat ellássuk nyersanyaggal. Mire használjuk gépeinket? Fel tudjuk-e használni saját technikai bázisunk javítására? A termelékenységet 136 %-ra tervezzük, a Szovjetunió 150-re, Csehszlovákia és az NDK 150-re. Az elmaradott Magyarország még elmaradottabbá válik 1960-ra, ahelyett, hogy kezdenénk utolérni a fejlettebb országokat.

A mezőgazdaságban már csak azért is növelni kellene a beruházások összegét, mert egyébként veszélyben forog az, hogy valóban az önkéntesség alapján tudjuk elérni, hogy a szocialista szektor többségbe jusson a mezőgazdaságban³⁶. Valamennyi népi demokrácia lényegesen magasabb összegeket szán a termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztésére. Itt végeredményben hitelről van szó, jó beruházás esetén gyorsan megté-

rül. A Szovjetunió az első ötéves tervében 64 milliárdból 23 milliárdot ruházott be a mezőgazdaságba, 35 %-ot, mi most az összberuházás 17 %-át tervezzük. Elképzelhető volna a 17 százaléknak 21 százalékra való felemelése, csak így volna elképzelhető az előirányzott termelés növelése.

A mezőgazdasággal kapcsolatos minőségi kérdésekről a terv csak általánosságban szól. Fokozni kell a kertkultúrát. Szükség volna árpolitikai korrekciókra is. Nem lehetne-e 300.000 darabbal tovább csökkenteni a lóállományt? Törekedni kell a világszerte ismert hagyományos magyar exportcikk kivitelére. Egy beszélgetés során hallottam, hogy ezen a téren a Horthy-korszak exportvolumenjének még a 20 százalékát sem érjük el. Talán lehetne emelni az épülő lakások számát is, a lakosság által építendő házak számát. A parasztság termelési kedve szempontjából alapvető jelentősége van annak, hogy tud-e téglát, csempet, cementet venni. A Szovjetunió és Csehszlovákia 230 %-ra tervezi növelni a lakosságnak eladandó cementet, téglát, meszet. Mi csak 65 százalékkal tervezzük.

Az életszínvonalnak 25 helyett 30 százalékkal való emelése elérhető, ha változtatásokat hajtunk végre a beruházások arányaiban.

GÁL ÉVA: A Szabad Népben megjelent egy cikk, amely arról szól, hogy az egyéni kisparasztok gazdasági termelő kedvét növelni kell. Szeretném tudni ezzel kapcsolatban, hogyan áll a bővített újratermelés kérdése? Második kérdésem megvannak-e a kollektivizálás gazdasági feltételei? A Szabad Nép közölte a kínai mezőgazdaság fejlesztéséről szóló határozatot. Az a kérdésem, hogy miért nem tette ugyanakkor közzé a lengyel tervet, amely hozzánk jóval közelebb áll?

SZABÓ KÁLMÁN: Györffy és Bíró elvtársak felvetették az iparfejlesztés irányát. Helyes felvetni azt a kérdést, amelyet Györffy elvtárs vetett fel. Az a benyomásom – ismerve a javaslatokat, amelyek a dolgozóktól jönnek –, hogy amíg a mezőgazdasági termelés és fejlesztés területén a legtöbb gondot az okozza a dolgozó tömegeknek, értelmiségieknek, hogy vajon a 27 %-os termelésnövekedés elérhető-e a kollektivizálás egyidejű előirányzata mellett, addig az iparfejlesztés tekintetében nem az 50 százalékot vitatják, hanem az iparfejlesztés irányát.

Az első aggály nyilván abból ered, hogy mi az első ötéves terv időszakában sok rosszat is tapasztaltunk a kollektivizálás területén. Ismeretes, hogy a kollektivizálás helytelen módszere, az önkéntesség be nem tartása milyen káros volt. A mezőgazdasági termelés nem emelkedett megfelelő mértékben. Ez a gyökere az elvtársak kétkedésének, és az is,

hogy ennek a kettős feladatnak a megoldása nagy politikai művészetet kíván és a világtörténelemből a tanultak alapján nem lehet sok példát felhozni erre.

Ami az iparfejlesztést illeti, az elvtársak aggodalmának az a gyökere, hogy az első ötéves terv három évében, mint a kongresszus megállapította, a beruházások, az iparfejlesztés vonalán túlzásokba estünk, ami nehézségeket okozott a mezőgazdaságban, az életszínvonal emelésében, a külkereskedelemben.

Az iparfejlesztés során az első ötéves tervben a nyersanyagbázis fejlődése nálunk elmaradt a feldolgozó iparágak fejlődésétől. Ez okozta a villamosenergia-problémákat, s azt az állapotot is, hogy Magyarország az összes népi demokráciák közül az az ország, amelynek könnyűipara legkevésbé van ellátva hazai nyersanyaggal. Általában az iparon belül a feldolgozó iparágak és hazai alapanyag termelése és az energiatermelés között ellentmondás keletkezett, a szükségletek meghaladták a lehetőségeket. Mindez külkereskedelmi fizetési nehézségeket okozott s lényegében az életszínvonal alakulása itta meg a levét. Azt hiszem, nem kell külön bizonyítani, hogy ilyen ellentmondás volt és van. Nyilvánvaló, hogy azt nem tudjuk egyik napról a másikra megoldani.

Törekvéseink kettős jellegűek. Egyrészt a feldolgozó ágak termelését nagymértékben visszafogjuk, ugyanakkor az ipar alapanyagbázisát igyekszünk fejleszteni gyorsabban, figyelembe véve a nemzetközi munkamegosztás által biztosított lehetőségeket, amelyek nem korlátlanok. Az a koncepció, hogy a B szektor két-három éven át előzze meg az A szektort, megítélésem szerint nem volt teljesen megalapozott koncepció. Eszerint a koncepció szerint a gépipari termelés 27 %-kal nőtt volna, a nehézipari 28 %-kal, ugyanakkor a könnyűipar körülbelül hasonló mértékben. A fogyasztás növekedése e számítás szerint sem lett volna nagyobb, mint az irányelv-tervezetben szereplő szám: 35-36 %. Ez azt jelentette volna, hogy gépiparunkat nagymértékben visszafogjuk olyan időszakban, amikor az egész szocialista táboron belül nagyfokú munkamegosztás kezd kialakulni, ami óhatatlanul azt jelenti, hogy egyes gépipari gyártmányok termelését növelni kell, azt jelentette volna, hogy visszafogjuk a fejlesztést olyan időszakban, amikor az élet igen élesen felvetette a műszaki fejlesztés kérdését, olyan időszakban, amikor az alapanyagbázis szélesítése követeli a legnagyobb beruházásokat és ezen belül a legnagyobb gépi beruházásokat. Ennek az ellentmondásnak a kiküszöbölése, iparunk normális alapra való helyezése megköveteli, hogy beruházásainkat arra a pontra vigyük fel, hogy a felhalmozás 21-22 százalék legyen. A gépipari termelés gyorsabb felfutására van szükség,

amelyet külön is követel a nemzetközi kooperáció. Magyarországnak meghatározott fizetési kötelezettsége van. 1954-ben igen jelentősen nőtt az adósságunk³⁷. Ennek törlesztése szintén jelentős erőforrást von el a nemzeti jövedelemből, és világos, hogy máris más feltételeket teremt az akkori, elképzelt helyzettel szemben. A mezőgazdaság e koncepció szerint sem kapott több beruházást, mint amennyit jelenlegi tartalmaz.

Az életszínvonal emelése a tervezett 25 % helyett 30-cal lehetséges abban az esetben, ha sikerül akár a mostani terv kidolgozási periódusában, akár a végrehajtás során az ipari termelés terén és a mezőgazdaságban is plusz növekedést elérni.

A felhalmozás és a fogyasztás arányai miatt hányszor kellett átdolgozni a tervet! A lehetséges variánsok közül ki kellett választani azt, amelyik a felhalmozás és fogyasztás, a nehézipar és a könnyűipar, a mezőgazdaság és az ipar termelésének alakulását a külkereskedelem figyelembe vételével meghatározza. Ez a terv optimális variáns. Ezen még lehet módosítani. Van lehetőség rá, ha újabb tartalékokat sikerül feltárni. Nem járható út azonban az, amit Győrffy elvtárs javasol, hogy vegyünk el beruházást a szénbányászattól, vagy általában a nehézipartól. A jelenlegi helyzetben nincs több lehetőség annál, ami a tervben van, a népi demokráciáktól vagy a Szovjetunióból kokszolható szenet nem lehet kapni, annál több villamosenergiát, mint amennyivel a terv számol, nem lehet kapni, abban az esetben erre a szén- és villamosenergia-termelésre minimálisan szükség van. Ami a villamosenergia-termelést illeti, nem lehet egyszerűen azt mondani, hogy nálunk 154 %, a Szovjetunióban 190 %, mert a Szovjetunióban egyrészt sokkal nagyobb a bázis, sokkal előkészítettebbek a beruházások, másrészt az ipari termelés felvételi foka gyorsabb. Minden évben akadnak nálunk villamosenergia-szakemberek, akik szerint a tervezettnél többre van szükség. Amikor felvetjük azt a kérdést, hogy ha kell még egy 200 megawattos beruházás, meg tudják-e valósítani, üzembe tudják-e helyezni, igen sokan lehetetlennek tartják.

Felvetették az elvtársak a kohászat kérdését. A sztálinvárosi vasművet bizonyos befejezettség helyzetébe hozzuk figyelembe véve, hogy a kokszbázisra feldolgozó vegyipari folyamatokat akarunk ráépíteni. Elvonni a kohásztól egy milliárdot, azt jelenti, hogy nem tudunk annyi hengerelt acélt termelni, mint amennyivel a terv számol, amire megállapodásaink vannak. Az 1956-os előirányzat azért ilyen magas, mert többek között éppen Csehszlovákiának kell nekünk a finomhengersoron a Csehszlovákiában gyártott lemezeket áthengerelni, magyarul szólva bér munkát végzünk a második ötéves tervben a csehszlovákoknak, mert

a ő finomlemez-hengerdei kapacitásuk az egész második ötéves terv időszakában rendkívül szűk. Ez azt mutatja, hogy Csehszlovákia is halatlan erőfeszítéseket tesz a kohászat fejlesztésére. A kohászati művek megépítése több év kérdése és lökésszerűen fogja azután emelni a termelést.

DONÁTH FERENC: Felmerült a kérdés, hogy változtassunk a beruházások arányán. Nem akarom kétségbe vonni a beruházások jelentőségét a mezőgazdasági termelés emelése szempontjából, ennek jelentősége megvan, de mégsem értek egyet azzal, hogy ilyen olcsón, egyszerűen akarják elintézni az életszínvonal emelésének kérdését. Felteszem a kérdést Győrffy és Biró elvtársaknak: az első ötéves terv során nem ruháztunk be? Kilencmilliárd forintot ruháztunk be. És mennyivel emelkedett a mezőgazdasági termelés? Nem emelkedett megfelelően. Önmagában már ennek a kérdésnek a felvetése is mutatja, hogy döntően nem a beruházások nagyságán múlik a mi viszonyaink között, hogy a mezőgazdasági termelés mennyivel fog emelkedni – és így az életszínvonal is. A második ötéves tervben összvolument illetően a mezőgazdaság szocialista szektorában 50 %-os emelkedésről van szó a beruházások vonalán, de egy katasztrális holdat számítva a beruházások nem emelkednek.

Mindez azt mutatja, hogy elsősorban nem a beruházás kérdése ez, nem a hárommilliárdtól függ, amelyet akár a szénbányászattól, akár a vaskohászáztól akarunk átvinni. Az egész kérdésnek az alapja a mezőgazdasági termelés kollektivizálásának viszonyai között folytatott gazdaságpolitikánknak a kérdése. Ha mi nem tanulunk azokból a hibákból, amelyeket 1953-ig elkövettünk a mezőgazdaság kollektivizálása terén, akkor a nagy beruházások ellenére sem fogjuk tudni növelni a termelést. 1955-ben egészen kedvező időjárás eredményeképpen emelkedett a mezőgazdasági termelés. Nem méltóak a szocialista nagyüzem elnevezésre azok a termelőszövetkezetek, amelyeket terrorral, erőszakkal hoztak létre. Szocialista nagyüzemeinkben az állati termék termelése terén sajnos még alatta vagyunk annak a mennyiségnek, amely kívánatos lenne. A mezőgazdasági termelés növekedése szorosan kapcsolódik az életszínvonal emelésének kérdéséhez. Meg kell találjuk azt a gazdaságpolitikát, amely lehetővé teszi, hogy a mezőgazdaságban a termelés növekedjék oly módon, hogy ugyanakkor előre is haladjunk a termelési viszonyok szocialista átalakításában.

A másik kérdés, ami az életszínvonal szempontjából nem kevésbé fontos, a különböző gazdasági körülmények, adottságok Csehszlovákia, Lengyelország és Magyarország gazdasági helyzete között. Hol nivelláljuk ezeket a különbségeket? A lengyelek gazdaságpolitikájával a magya-

rokét? Rendkívül jelentős a nemzetközi együttműködés. Sajnos ennek még csak a kezdet kezdetén vagyunk. A mi érdekünk, hogy ez minél előbb fejlődjék ki. Idővel be fog következni, de ne várjunk csodát a nemzetközi együttműködéstől. Még fontosabb volna, ha jól együttműködnénk saját népünkkel.

Felvetették: hogyan áll a kérdés az egyéni parasztgazdaság bővített újratermelésével³⁸ kapcsolatban? Én sem értem a terminológiát, mert hol választódnak el a kisparaszti gazdaság tartalékai a bővített újratermelés lehetőségétől? Ez terminológiai hókusz-pókusz.

NAGY TAMÁS: A minőség megjavítását semmiféle számszerű előírással nem lehet megoldani. A minőség nagyon tág fogalom. Részint anyagkérdésről van szó. Amikor élesen felvetjük, hogy termékeink nagyon sokszor nem jó minőségűek, azt mondjuk, importanyaggal dolgozunk, nagyon nehezen lehet megszerezni, ez a hibák egyik forrása. De mi termelünk itthoni anyagokat is, és ha ezek nem egészen jó minőségűek, akkor rontják a belőlük készített terméket is.

A minőség problémáját a termelésben megoldani nézetem szerint, egyre több közgazdász nézete szerint, csak a vállalatok tervszerű irányítási módszerének megjavításával lehet. Mindenki tudja: a III. kongresszus megállapította, hogy a vállalatok tervszerű irányításának módszere nálunk a mennyiség felé ösztönzött és ösztönöz még ma is. Nem lehet azt mondani, hogy a minőségjavítás irányában hatna az a módszer, hogy ma már a mennyiségi terv túlteljesítése mellett az önköltségcsökkentést is premizálják. Olyan irányítási módszer van, amely a vállalatot nagyjából affelé viszi, hogy minél többet termeljen, a termelés gazdaságossági szempontjait ne nagyon vegye figyelembe, a termékek minőségével ne nagyon törődjek, igyekezzék anyagigényes termékeket gyártani. A III. kongresszus felvetette az ellenőrzés módszerét is, amely szintén ebben az irányban hat. Azóta lényeges változások a vállalatok tervszerű irányításának módszereiben nem következtek be. Nálunk és vezető helyeken is egyre inkább tért hódít az a nézet, hogy ezen változtatni kell, de eddig sok minden nem történt.

Néhány közgazdász ma délután meglátogatta a Duna Cipőgyárat³⁹, ahol hallatlanul érdekes kísérlet folyik, amelynek eredményei már eddig is igen meggyőzőek. A kísérlet lényege az, hogy a vállalat tervszerű irányításának merevségét feloldják, a vállalatot, vezető dolgozóit érdekeltté teszik a száz forintra megszabott bruttó felhalmozás és nyereség, plusz forgalmi adó összegében, tehát érdekeltté teszik abban, hogy minél jobb minőségű, a kereskedelem számára minél kelendőbb termékeket gyártson, érdekeltté teszik abban, hogy az anyaggal taka-

rékoskodják akkor is, ha ez plusz berráfordítással jár. Az eredmény bámulatos. A gyár előállít olyan gyártmányokat, amelyeknek minősége vetekszik a kisipari termelőségvetkezetekben gyártott cipők minőségével, nagyon nagy eredményeket ér el az anyagtakarékosság terén, és miután a vezetők ösztönözve vannak a gazdaságosság szempontjainak megvalósításában, a vállalaton belül kialakították az önálló elszámolás ténylegesen működő rendszerét, amivel a művezetőket érdekeltté tették műhelyük, vagy üzembrészlegük gazdaságosabb működésében. Az egyes munkásokat érdekeltté tették az anyagtakarékosságban, a minőség emelésében. Valamennyien, akik ott voltunk, úgy éreztük, hogy e rövid ideje folyó kísérlettel kézzelfoghatóan beigazolódott azoknak az elméleti elgondolásoknak a helyessége, amelyek az utóbbi időben egyre sűrűbben látnak napvilágot a Szovjetunióban és a népi demokráciákban is, és amelyeknek Magyarországon elsőként Péter és Friss⁴⁰ elvtársak adtak hangot. Az irányítási módszeren lazítani kell. Valósággá válik a vezető közgazdászokat is egyre meghódító nézet.

Felvetették a kérdést, helyes-e indiai tervgazdálkodásról⁴¹ beszélni. Ha tervgazdálkodáson a népgazdaság tervszerű irányítását, azt értjük, hogy megvan a lehetőség a népgazdaság arányos fejlődésére, az aránytalanságok elkerülésére, akkor ilyen értelemben nézetem szerint nem pontos kifejezés indiai tervgazdálkodásról beszélni. Az az állami beavatkozás, amely Indiában van, óriási jelentőségű, de nem hiszem, hogy biztosítja India népgazdaságának arányos fejlődését ugyanakkor, amikor a mezőgazdaság döntő többsége kistermelő. Az, hogy a termelőeszközök döntő többségében a nép kezében vannak, csak a lehetőségét biztosítja annak, hogy ne álljanak elő aránytalanságok. Nem hiszem, hogy Indiában lehetséges a népgazdaság arányos fejlődésének biztosítása, ugyanakkor nyilvánvaló, hogy az indiai állam képes arra, hogy jelentős tervszerű befolyást gyakoroljon az egész indiai gazdaság fejlődésére. Az ország iparosítását és a mezőgazdaság fejlesztését tekintve a burzsoázia érdekei itt sokban megegyeznek. A kongresszusi párt⁴² széles néptömegekre is támaszkodik, vezetői kénytelenek, de akarják is figyelembe venni az indiai nép érdekeit.

Felmerült a bővített újratermelés kérdése a kisparaszti gazdaságban. Két szélsőséges nézet létezett ebben a tekintetben. Az egyik nézet azt vallotta, – sok ilyen fiatal közgazdással találkoztam – hogy a kisparaszti gazdaságok képesek nagyarányú fejlődésre, hogy a mezőgazdaság nagyarányú rendszeres jelentékeny fejlődését lehet a kisparaszti gazdaságok vonalán elérni. Ez nem helyes. A másik nézet: olvastam a Szabad Népből, a kisparaszti gazdaságok képtelenek a bővített

újratermelésre⁴³. A cikk valamit mond, hogy termelési tartalékok felhasználására képes, a termelés növelésére képes, csak éppen a bővített újratermelésre nem. Ezt soha nem lehetett megérteni. Mi a különbség a termelés bővítése, és a bővített újratermelés között? Nézetem ebben a kérdésben az volt, hogy a kisparaszti gazdaságokra nem jellemző a bővített újratermelés; az, hogy nem jellemző rájuk, nem jelenti azt, hogy nem képesek. Képesek bizonyos határok között. A termelésnek ehhez a bővítéséhez kedvező feltételek kellene. Ez nem lesz a termelés rendszeres bővülése, de el lehet érni azt, hogy a paraszti gazdaságok egy része bővített újratermelést folytasson, ha kedvező körülmények közé kerül. Ez elválaszthatatlan a mezőgazdaság kollektivizálásának kérdésétől. Amennyire helytelen volna valamiféle kisparaszti utópiába esni, és azt hinni, hogy a mezőgazdasági termelés nagyarányú fellendülését, problémái megoldását meg lehet találni a kisparaszti gazdaságok talaján, ugyanolyan talán adott pillanatban még nagyobb veszéllyel járó felfogás azt hinni, hogy a mezőgazdaság kollektivizálásával kapcsolatosan az egyéni parasztgazdaságok fejlődési lehetőségei számunkra nem döntően fontos kérdések. Kivételesen engedjék meg, hogy Sztálint idézzem, azt a nézetét, amikor azt mondta: Nekünk nem olyan emberekre van szükségünk, akik a kisparaszti gazdaságot a mennyországba emelik, de nem is olyanokra, akik ócsárolják, hanem olyanokra, akik ezt a kérdést reálisan tudják nézni⁴⁴. Hogy a reális nézés eredményeképpen mi valósult meg, ebbe ne menjünk most bele.

Felmerült a kérdés: hogyan lehetséges, hogy nálunk nem lehet olvasni a lengyel mezőgazdaság fejlesztéséről és szocializálásáról. Az a javaslatom, hogy a kérdéseket mindig olyan helyre, olyanokhoz kell intézni, akiket illet. Nem mi döntünk arról, hogy Lengyelországról mit és mennyit lehet olvasni. A DISZ-nek megvan a lehetősége, hogy ezt a kérdést vigye tovább például a Szabad Nép felé. Az a helyzet, hogy a Szabad Nép bizonyos szemelgetést hajtott végre a Szovjetunió és a népi demokráciák sajtójából. A válogatási szempont nem volt szerencsés.

JÓZSA elvtársnő: Miért nem építünk raktárakat, amikor megbüntetik azt a parasztot, aki nem a cséplőgéptől adja be gabonáját, de nem büntetik meg azokat, akik nem megfelelő raktárviszonyok miatt hagyják elrothadni és befülledni a gabonát?

KÁDÁR IVÁN: A népgazdaság problémáinak elemzéséhez szeretnék hozzászólni. Ahhoz, hogy elemzően tudjuk a kérdéseket feltárni, kiinduló pontként alaposan ismerni kellene az első ötéves tervet, az első ötéves terv alapos értékelését. Ez lényegében hiányzik. Azt hiszem,

hogy a párt előtt álló ideológiai feladatok között éppen a legfontosabb egy ilyen megfelelő értékelés. Erre egyes közgazdászok nem képesek, elsősorban azért, mert hiányoznak hozzá az adatok. Hadd mondjak el ezzel kapcsolatban egy példát. Egy elvtárs adatokat akart szerezni cikkéhez, de képtelen volt ezeket megkapni. Kinn járt egy delegációval egy kapitalista országban, ott elment egy újságpavillonba, megvette az ENSZ tájékoztatóját, és abban benne voltak azok az adatok, amelyeket idehaza semmi áron nem tudott megkapni. Nem arról van szó, hogy bizonyos túlkíváncsiskodás alapján tudjunk meg bizalmas adatokat, hanem arról, hogy a közgazdászok kapjanak olyan tájékoztatást, amelynek alapján el lehet indulni a különböző problémák megoldásában.

A következő kérdés a békekölcsön kérdése. Ezt a kérdést számos részről felvették már. Ennek a bevételi összegnek szükségességét akarom felvetni, mert ez a népgazdaságunk erőforrásainak, teherbírásának kérdése. Úgy gondolom, hogy ennek az összegnek más módon való biztosítása sokkal szerencsésebb lenne. A helyzet ugyanis az, hogy a békekölcsönrel kapcsolatos apparátus költségei tudomásom szerint igen nagyok, és ha hasonló összeget más formában biztosítanánk, sokkal kisebb kiadásokra lenne szükség. A napokban hallottam például, hogy a nyugdíjasok békekölcsönének adminisztrálása sokkal többbe kerül, mint amennyit a nyugdíjasok békekölcsönjegyzése eredményez, nem beszélve arról, hogy itt bizonyos szubjektív tényezőket is figyelembe kell venni: azt, hogy az embereket bosszantja a békekölcsön önkéntes formája kötelező tartalommal. Ha valaki 1500 forintot keres, és ebből levonnak neki 150 forint békekölcsönt, akkor az illető bosszankodik azon, ha fizetésére továbbra is azt mondják, hogy 1500 forint és nem azt, hogy 1350. Ez annyival is helytelenebb, mert az emberek éppen ennek a helyzetnek következtében bizonyos túlzásokba is esnek, nem veszik számításba, hogy visszafizetés is van. Nem beszélek arról, hogy egy idő után azt hiszem semmiféle módon nem lesz rentábilis a békekölcsön, már csak azért sem, mert a törlesztés előbb-utóbb megközelíti a befizetés összegét.

Szeretném felvetni a mezőgazdasági termelőszövetkezetek eladósodásának kérdését. A közelmúltban voltam Cegléden a Nagy Sztálin termelőszövetkezetben, amely az elnevezés helytelenségén kívül is el van adósodva, még pedig alaposan, tizenkét és félmillió forint közép- és hosszúlejáratú hitele van, amely tudomásom szerint 1960-ig bezárólag jár le. A kilátások olyanok, hogy jelentősen ezt az összeget törleszteni nem tudják. Mi fog történni? Egy tsz-t elárverezni nem lehet. Ezt persze a tagok is jól tudják, és itt kezdődik a baj. Lényegében úgy tekintik a kérdést, hogy majd elengedik az adósságokat, és minden rendben lesz.

De mégis rendben minden, mert a népgazdaságnak ez igen sokba kerül. Azért vetem fel ezt a kérdést, mert egyre időszerűbbé kezd válni egy sor termelőszövetkezetnél, ahol az ilyen adósságok kifizetése egyre aktuálisabb lesz. Ennek a problémának a felvetése és megoldása feltétlenül időszerű. Az a helyzet, hogy az állam bizonyos hiteleket folyósít a tsz-eknek, és ugyanakkor az alacsony beadási ár révén lényegében egyik zsebéből a másik zsebébe teszi a pénzt. Meg lehetne nézni azt a kérdést, hogy nem lenne-e helyes a tsz-eknél is, alkalmazni az önálló elszámolás bizonyos elemeit, magasabb felvásárlási árakkal törekedni arra, hogy a tsz-ek bevételeikből fedezni tudják kiadásait, és akkor nem kellene ilyen szempontból a tsz-ekre vigyázni.

Felvetődik az a kérdés, hogy a terv megvalósulását nem tudjuk nyomon kísérni. A Statisztikai Hivatal jelentései azt tartalmazzák, hogy a termelés ennyi és ennyi, az áruforgalom meg annyi. Olyan jelentésekre is szükség van, hogy ilyen és ilyen célkitűzések voltak, ezekből ezt és ezt valósítottuk meg. Ha bármely területen jelentést adunk a munkáról, úgy tesszük, hogy a munkaterv pontjainak teljesítését elemezzük. Miért éppen a népgazdaság vezető szervei nem tartják magukat ehhez az egyszerű módszerhez? Azt hiszem, ez is olyan módszer, amely előre vinné a dolgozó tömegek tájékoztatását.

Az irányelv-tervezetről nagyon nehéz vitatkozni népgazdasági méretekben. Helyes lenne, ha élenjáró munkások, közgazdászok aktíváját bevonva a Tervhivatal illetékes szakemberei ismertetnék, hogy milyen problémák vannak, nem egyszerűen azt, hogy ennyivel és ennyivel emeljük X iparág termelését, mert ehhez egyszerűen nem lehet hozzászólni.

SOMODI ISTVÁN: A szőlők felújítása, ha állami gazdaságokkal végeztetnénk, 6 milliárdba, ha tsz-ekkel, 2 milliárdba kerülne. Egyéni gazdákkal természetesen még kevesebbe kerülne. A mezőgazdaság 13 milliárdos összegéből legfeljebb 1 milliárd jut a szőlők felújítására, tehát se nem 6, se nem 2. Pedig közel 2 milliárd forintot forgalmaz az államnak forgalmi adó címén a szőlő. Helyes lenne ezt a felújításra szánni. Fel kell emelni a beruházást, módosításokat kell eszközölni az egyéni gazdálkodókkal szemben folytatott terv végrehajtásában. Meg kell növelni a kisparasztok felújítási kedvét. Illuzórikus minden vita, ha a termelés biztonsága tekintetében nem tesznek olyan intézkedéseket, amelyek a termelőket megnyugtadják. Legyen szabad erre három példát felhoznom. Az első: a begyűjtési miniszternek van egy utasítása 1955 tavaszáról, hogy annál a termelőnél, akinél valamilyen okból az állatbegyűjtés nem végrehajtható, ott el kell venni azt a disznót, amely az illetőnél van másnak a nevéen, mert állítólag vannak visszaélések, a

kulák más névre iratja a disznait. Így azonban fennáll annak a veszélye, hogy egy budapesti munkás vidéken hizlalt disznaját a begyűjtés fejében elviszik. A másik rendelkezés 1955 tavaszán született a szerződéses termelésről. Azt mondjuk, hogy a termelési szerződéseknél a legszigorúbban be kell tartani az önkéntesség elvét, ennek ellenére kibocsátotunk egy minisztertanácsi határozatot – amelyet a minisztertanács első elnökhelyettese írt alá – amely szerint ha az előírt területet önkéntes szerződés alapján nem lehet biztosítani cukorrépával, akkor a termelő számára a termelést kötelezően elő lehet írni szántóterülete legfeljebb 8 %-áig. Az olyan termelőkkel szemben, akik vetési kötelezettségük teljesítését elmulasztják, a tervgazdálkodás büntetőjogi védelméről szóló törvény⁴⁵ alapján kell eljárni. A harmadik példa: szüntessük meg azt az állapotot, ami legutoljára múlt télen volt tapasztalható, hogy a tagosító brigád tagjai közül jónéhányat fagyás miatt kórházba kellett szállítani, mert a télen végrehajtott tagosításnál úgy kaparták el a parasztok földjéről a havat.

A vitát az első ötéves terv komoly elemzésével kellett volna kezdeni. A népnevelő zsebkönyvben nincs benne a fontos határozatok közül sem a júniusi, sem a decemberi⁴⁶. A felemelt ötéves terv 11 milliárdot irányzott elő a mezőgazdaságnak, az 1953 decemberi KV-határozat 13 milliárdot, ugyanakkor 8,5 milliárdot ruháztunk be az első ötéves tervben a mezőgazdaságba. Az 1953. évi mezőgazdaságfejlesztési határozat máig is hatályban van, ezt az 1955. évi KV nem helyezte hatályon kívül, ennek ellenére jócskán tapasztaltuk a határozat olyan kezelését, mintha nem lenne hatályban. Arról kellene beszámolnia a kormánynak, hogy az 1953. évi határozatokhoz képest a beruházások mennyiben valósultak meg.

KOVÁCS IMRE: Emelkedett, vagy csökkent-e adóságunk 1955-ben? Igazolódott-e az, hogy az adóság növekedése a jobboldali elhajlás következménye?

TARDOS MÁRTONNÉ: Mivel magyarázható az a tény, hogy az irányelvek nem tűzik ki célul az elkövetkező öt évben a közoktatás helyzetének javítását? A felvett 4100 tanterem nem csökkenti az iskolák zsúfoltságát, és a három műszakbeli tanítás fenntartását eredményezi.

GYÖRFFY BÉLA: A 27 %-os növelés nagymértékben függ a mezőgazdaság részére biztosított beruházásoktól. De még nagyobb mértékben függ azoktól, amikre Donáth elvtárs rámutatott: a helyes gazdaságpolitikai intézkedésektől. Itt van az állattenyésztés, a szarvasmarha-tenyésztés kérdése. A Szovjetunióban a kollektivizálás

idején a szarvasmarha-állomány jelentősen csökkent, több mint a felére. Voltak nálunk is hasonló tendenciák? Vannak nálunk is, ha a területegységre eső állati termékeket nézzük, de kisebbek. Ma sajnos vidéken az a helyzet, hogy a dolgozó parasztok igyekeznek szabadulni a növendék állatoktól, borjakat ajándékoznak el. Ez elsősorban a helytelen árpolitikából adódik. Egy borjú felneveléséhez általában 600-700-800 liter tejet itatnak meg. Ha ezt a tejet eladják, ezért 2400 forintot kapnak. Ha a dolgozó paraszt felneveli a jószágot, akkor még sok egyéb kiadása lesz, amire eléri a 300 kilós súlyt és eladja, kilójáért kap 6-7 forintot, vagy még kevesebbet. Ha fél évig, vagy egy évig tartja, sok tejet, takarmányt kell adnia neki, és nem kap érte annyit, mintha egyáltalán nem nevelte volna fel. Hasonló jelenséget látunk a sertésstenyésztésben, ha összevetjük az állami szabadfelvásárlási árat és a szabadpiaci árat. Példának hozom fel saját gazdaságunkat, a martonvásári állami gazdaságot. 1953-ban tejtermelésünk félmillió liter volt. Az önköltség 3.50 Ft/liter volt. Deficittel működünk, ugyanakkor az értékesítési ár 60-70 fillér volt literenként. A deficit 1.400.000 forintot tett ki. A következő évre növeltük a termelést 1.000.000 literre – 100 hektár mezőgazdasági hasznosítandó területen 90.000 liter tejet termelünk. A tej önköltsége 3.50 forintról 2.80 forintra csökkent. Deficitünk azonban nőtt: 2.200.000 forintra. Jobban jövünk ki, ha szarvasmarhát nem hízlalunk. Ha a sertéshús és a marhahús világpiaci árát nézzük, s a sertését 100-nak vesszük, akkor 80-85 körül van a marháé. A jelenlegi árrendszer mellett kénytelenek vagyunk jövedelmezőségi számításokat végezni. A józan ész azt kívánja, hogy vizsgáljuk meg: mennyit adtunk ki erre, mennyi a termelés és mennyi a bevétel. De milyen áron számoljuk el ezeket a termékeket? Beadási áron, állami gazdasági áron, állami kötelező szabadfelvásárlási áron, fogyasztói áron? Milyen áron számoljuk el a kukoricát? Foglalkozni kellene egységes árak kialakításával.

Itt van a könnyű traktorok kérdése. Ha 200.000-el csökkentjük a lóállományt – ez megvalósítható, ha a mezőgazdaság kap megfelelő jó minőségű könnyű traktorokat. Nem hoztunk határozatot az ökörállomány csökkentésére, de ha valaki végigment a földeken, látta, hogy mindenütt ökrökkel szántottak. Ma már nem látni ökröket a mezőgazdaságban, mert a megfelelő gépek helyettesítik. Ugyanakkor a ló munkáját jelenlegi traktoraink még nem helyettesítik, nem eléggé könnyedek, nem eléggé mozgékonyak. Örömmel üdvözljük az irányelv-tervezetnek azt a részét, hogy a mezőgazdaságban különösen az Universal traktorok számát és arányát növeljék.

Egyes könnyű gépeket, elsősorban üzemben belüli szállításhoz szükséges gépeket át kell adni a termelőszövetkezeteknek. Ha a tsz-ben van traktor, vetni, boronálni lehet vele, trágyát szóratni, szalmát bevinni a tehenészetbe és szállítási munkára is lehet használni. Egy normál hold⁴⁷ önköltsége saját gazdaságunkban 40 forint, az állami gazdaságok átlagában 50 forint. Ugyanakkor a gépállomásokon harcolunk a 100 forintos önköltségért. A termelőszövetkezet 80 forintot fizet egy normál holdért. Olyan gépekről van szó, amelyek alkalmasak az üzemben belüli szállításra, amelyeket teljes egészében ki lehet használni. Próbáljuk ki ezt több tsz-ben. Nem dőlné össze a világ, ha kipróbálnánk, s 10 termelőszövetkezetbe adna a gépállomás egy traktort, amely állami tulajdonban marad. Így módon hatalmas termelési tartalékokat lehetne feltárni.

Mezőgazdászok előtt nem egészen világos a 30 millió mázsa kenyérgabonaterv⁴⁸. Véleményünk szerint 27-28 millió mázsa kb. elegendő lenne. Persze hibás az a nézet, hogy csökkentsük a búza vetésterületét. A kukoricabegyűjtésnek csak addig van értelme, amíg szükség van rá. Minek szállítsuk el a terményforgalmi vállalatokhoz? Gyűjtünk be sertést. A legjobb vetési időben 20-30 kilométerre szállították a kukoricát vizesen, sok tárolási veszteség következett be. Novemberben vetünk. Ha el tudunk vetni ebben a hónapban, különösebb beruházás nélkül 1-2 mázsával több a termés.

Azok, akik megsértik az önkéntességet, egyéni véleményem szerint nem bíznak a nagyüzem fölényében. Meg kell szilárdítani a termelőszövetkezeteinket. Hogy 27 %-ról 30, vagy 35 %-ra tudjuk-e növelni a termelést, ez függ a mezőgazdaságra fordított beruházásoktól, de döntően a helyes gazdaságpolitikától.

BIRÓ GERD: Szabó Kálmán válaszában azzal indokolta a szénbányászat fejlesztését, hogy a szocialista országokból csak kevés szenet tudunk importálni. Nincs-e lehetőség arra, hogy kapitalista országokból importáljunk szenet?

MARKOS GYÖRGY: Minél jobban ért az ember a közgazdasághoz, az ország gazdasági kérdéseire, annál nehezebbé válik számára, hogy érdemben hozzászóljon az irányelvekhez. Egy üzemi mérnök, villamoskalauz, vagy sebész főorvos sokkal kevesebb gátlással szól hozzá, mint egy gyakorlati közgazdász, mert nem ismeri a tervépítés ezer labirintusát, azt az ezer szempontot, amelyet figyelembe kell venni. Ha közgazdászok vitatkoznak, és számok nem állnak rendelkezésre, összehasonlítást tehetünk a Szovjetunió tervével, vagy akár első öt éves ter-

vünkkel és a felemelt ötéves tervvel, noha ez az összehasonlítás bizonyos veszélyeket rejt magában, mert végeredményben nem került nyilvánosság elé első ötéves tervünk mélyreható elemzése, értékelése.

Az a tény, hogy az elvtársak nagy része a mezőgazdaság problémáit veti fel, arra enged következtetni, hogy tervezésünk gyenge, vagy legalábbis vitatható pontja a mezőgazdasági terv és a mezőgazdasággal kapcsolatos szervezeti, tervezési, gazdaságpolitikai, sőt politikai kérdések. Vitatott és vitatható kérdés külkereskedelmünk kérdése, az hogy milyen helyet foglaljon el Magyarország a nemzetközi munkamegosztásban, kivel és mivel tudunk mi kereskedni? Ezen a téren sajnos a tételek sem nagyon világosak. Nekünk nehéziparunkat fejlesztenünk kell, megfelelő módon, adottságainknak megfelelően. De bármennyire is figyelembe vesszük adottságainkat, ezek arra mutatnak, hogy számos nehézipari nyersanyagot külföldről kell behozni. A probléma az: miből, hogyan hozzunk be? Az egyik mód az, hogy munkaigényes gépek exportjával szerezzük meg a szükséges nyersanyagokat. Ha valamelyik országnak hidat, vagy erőművet építünk, meg kell vizsgálnunk, hogy az erre a célra fordított nyersanyag nekünk hány devizaforintba kerül az esetleges pönálék levonásával.

Nekünk igenis a munkaigényes és kevésbé anyagigényes nehézipari, finommechanikai termékek exportját kell forszíroznunk, ami nem zárja ki, hogy olyan alumíniumterméket exportáljunk, amelyért nem kell különösebb devizaforintot adni. A másik mód a mezőgazdasági termelésnek oly módon való irányítása, hogy jusson exportra is. Nem szabad sematikus összehasonlítani a felszabadulás előtti Magyarország exportját a mi lehetőségeinkkel, amelyeket a szocializmus építése és egy lehetséges jobb tervezés biztosíthat. Nyilván nem az a feladatunk, hogy búzát, vagy élőállatot exportáljunk. Ezt ma már nem tehetjük, nem is szabad tennünk. De vannak más lehetőségeink. Erre persze az az ellenvetés, hogy előirányozzuk a mezőgazdasági termelés 27 %-os emelkedését, ezzel szemben a reálbérek emelése 25 %-os, aminek döntő része mégiscsak élelmiszer, tehát aligha jut mezőgazdasági exportra. Hol itt a megoldás? Munkaigényes termékek és munkaigényes, de sajátos mezőgazdasági termékek exportja.

Ipari termelésünk a felszabadulás előttinek három és félszerese, mezőgazdaságunké pedig talán néhány százalékkal több. Erről a mélypontról azt hiszem lényegesen nagyobb százalékkal emelhetjük a termelést. Nem gabonára gondolok, bár egy-két évig átmenetileg a gabonaprobléma előtérben áll. A múltban Magyarországon a gabonaprobléma abban állott, hogy nem volt hol eladni. Közben eltűnt Magyarországról

3 millió koldus, és ma az ipari munkás, szegény paraszt, középparaszt azért mégis csak lényegesen több gabonát, sertéshúst fogyaszt.

A gabonatermő területek kiterjesztése ellentmond sok eddigi háttérzetnek. Hogyan csinálunk vetésforgót, ha 35 %-os területen kenyérgabonát termelünk? Elsősorban a terméshozamokat kell növelni. A második lépés a munkaigényes növények elterjesztése. Át kell csoportosítani a mezőgazdaság területét, mindent az optimális területen kell termelnünk. Ne Budapestről, az Országház térről⁴⁹ adjunk ki generális rendelkezéseket arról, hogy ennyi és ennyi százalék, tekintet nélkül arra, hogy Szabolcs vagy Szolnok megyéről, Zala vagy Vas megyéről van szó. Talán bízhatunk annyira az egyes állami gazdaságokban, tsz-ekben, megyei, vagy járási tanácsokban, hogy kicsit több mozgási szabadságot adunk nekik: állapítsák meg, mi termelhető a legelőnyösebben a maguk területén, a maguk hasznára és a haza javára.

Az alulról jövő kezdeményezést kell kibontakoztatni. Néhány irreális gazdasági intézkedés megvalósítását kezdtük meg, és amikor az alul levő intézkedő szervek dolgozói felszólaltak, kialakult egy olyan nézet, hogy „kommunista, vagy szakember”. Az volt a helyzet, hogy akár szakember volt, akár kommunista, vagy mind a kettő, az illetőt elmozdították, vagy más módon némították el. Ezek után senki nem volt hajlandó arra, hogy ellentmondjon, de lefedezte magát papírokkal, és a végén a Minisztertanácsnak kellett döntenie arról, hogy Kiskunbörgözdön burgonyát ültessenek-e, vagy cukorrépát. Irreális politikát csináltunk a mezőgazdaságban és az iparban is, nem vettük figyelembe az ország adottságait. Azért kezdtük el túlzottan fejleszteni a nehézipart, mert volt egy nemzetközi helyzet, amelyben úgy látszott, hogy a nehézipar fejlesztése parancsoló szükségesség. De kérdem: honnan keletkezett ez a politikai helyzet? Nem egy politikai hibából, amely ma már mindenki előtt világos? Így alakult ki a centralizmus, a bürokrácia, a kontraszelekció a gazdasági élet vonalán. Ahogy kialakult, úgy meg is tudjuk szüntetni.

TARDOS MÁRTON: A KV úgy tervezte, hogy május végére ez a vita befejeződik. Az ötéves terv bizonyos alapvető irányzataira vonatkozóan ezen a vitán egyértelműen választ kapni nem tudunk. A múltkor és a mai alkalommal is az láthattuk, hogy az elnökségben ülő három elvtárs közül ketten azt mondták, hogy ők az ötéves tervnek nem szakemberei. Ezek az elvtársak a Közgazdaságtudományi Intézet vezetői. Jogosan vetődik fel a kérdés: ki az az ember, aki a második ötéves terv alapvető közgazdasági problémáit ismeri?